

שמור את חודש האביב – האביב בטבע, בעם ובפרט (פעילות לתיכון)

מהלך

1. פתיחה – משחק פתיחה אביבי: תחרות מציאת שירי אביב/ זיכרון שירי אביב.
2. **שיר האביב הקטן** (עונת האביב בשירים)
 - כל משתתף/ת בוחר/ת שיר מתוך ארבעת השירים, קורא/ת ומנסה לענות על השאלות המצורפות.
 - קוראים יחד את השירים, ושואלים – מה מאפיין את האביב לפי שיר זה?
 - האם ישנו תאור של האביב בשירים שאני מזדהה עימו?
 - איך האביב משפיע עלי (אם בכלל)?
3. **היום אתם יוצאים בחודש האביב** (עונת האביב בקטעי המקרא)
 - נקרא את קטעי המקרא על יציאת מצריים וחג הפסח (בלי העומר).
 - נשאל:
 - מדוע חשוב ציון מועד 'חודש האביב' ומדוע המועד מצויין באופן זה (ולא החודש הראשון – חודש ניסן)?
 - מה הם הציוויים הצמודים לציון החג? (ציון החג בארץ, ביכורים, קורבנות – מנחות שיש להביא לאלוהים לפני שמתחילים להשתמש ביבול. מציין קשר לארץ, לאדמה ולטבע, וכן מחויבות להפריש מן ה- 'יש')
 - מה הקשר בין חירות ואביב? (האביב מציין התחלה חדשה, פריצה ובקיעה של הטבע, אפשרות פיזית לצאת להיות בחוץ, אופטימיות)
 - נקרא את הקטע על העומר.
 - נסביר: מצוות העומר – עם תחילת קציר השעורים (יום אחרי חג הפסח) יש לקיים טקס הנפת העומר – השיבולים הראשונות שנקצרו הניתנות לכהן. רק לאחר שהונף העומר וניתן לכהן נתחיל להשתמש ביבול. החל במועד זה מתחילה גם ספירת העומר – זמן קציר השעורים, והמתנה להבשלת החיטה. בזמן זה תוהה ודואג החקלאי שמא היבול יעלה יפה, ולכן זהו זמן מתוח, ואין בו שמחות. טקס הנפת העומר מבטא קשר לארץ, שמחה על ראשית הבשלת היבול, מחויבות למצוות האל ולקיום המערכת השלטונית והרוחנית (הכוהנים).
 - כיצד מתחבר העומר לתכני פסח והחרות? מדוע מוצמדים מועדים ומצוות אלו?
 - מה משותף לתכני השירים והיחס האישי לאביב לסיפור הלאומי יציאת מצריים ומצוות הפסח והעומר?



למגדלי הראש: ניתן לקרוא את הקטע מהתלמוד והפרוש, ולנסות לענות: מה חשיבות האביב? מה מציין האביב? למה דוקא הוא סימן משמח? מה המשמעות של עיבור השנה? איזה יחס לזמן ולטבע מערכת עיבור השנה מבטאת? מה מידע זה מוסיף על הקשר בין הטבע הפרט והעם?

מקורות – שמור את חודש האביב

אביב הטבע, אביב העם ואביב לפרט
יציאת מצרים

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם, זְכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים, כִּי בַחֲזֶק יָד, הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה; וְלֹא יֹאכַל, חֶמֶץ. ד הַיּוֹם, אַתֶּם יֹצְאִים, בַּחֲדָשׁ, הָאָבִיב. ה וְהָיָה כִּי-יִבְיֵאֵךְ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָעַמֹּרִי וְהַחִי וְהַיְבוּסִי, אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ, אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב, וְדָבָשׁ; וְעַבַדְתָּ אֶת-הָעַבְדָּה הַזֹּאת, בַּחֲדָשׁ הַזֶּה. ו שִׁבְעַת יָמִים, תֹּאכַל מִצֶּת; וּבַיּוֹם, הַשְּׁבִיעִי, חַג, לַיהוָה. ז מִצּוֹת, יֹאכַל, אֶת, שִׁבְעַת הַיָּמִים; וְלֹא-יֵרָאֶה לְךָ חֶמֶץ, וְלֹא-יֵרָאֶה לְךָ שָׂאֵר--בְּכֹל-גְּבֻלְךָ. ח וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ, בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בְּעֵבוֹר זֶה, עָשָׂה יְהוָה לִי, בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. ט וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל-יָדְךָ, וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ, לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה, בְּפִיךָ: כִּי בְיַד חֲזָקָה, הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרָיִם. י וְשָׁמַרְתָּ אֶת-הַחֻקִּים הַזֵּאת, לְמוֹעֲדָהּ, מִיָּמִים, יְמִימָה

'שמות, יג' ב'-י



חג הפסח חג האביב

יד שלש רגלים, תחג לי בשנה. **טו** את-חג המצות, תשמר--שבועת ימים תאכל מצות באשר צויתך **למועד חדש האביב, בי-בו יצאת ממצרים; ולא-יראו פני, ריקם. טז** וחג הקציר בבורי מעשיך, אשר תזרע בשדה; וחג האסף בצאת השנה, באספה את-מעשיך מן-השדה. **יז** שלש פעמים, בשנה--יראה, כל-זכוךך, אל-פני, האדן יהוה. שמות כ"ג

יח את-חג המצות, תשמר--שבועת ימים תאכל מצות אשר צויתך, **למועד חדש האביב: בי בחדש האביב, יצאת ממצרים. יט** כל-פטר רחם, לי; וכל-מקנה תזכר, פטר שור ושה. **כ** ופטר חמור תפדה בשה, ואם-לא תפדה וערפתו; כל בכור בניה תפדה, ולא-יראו פני ריקם. שמות ל"ד

א שמור, את-חדש האביב, ועשית פסח, ליהוה אלהיך: בי בחדש האביב, הוציאתך יהוה אלהיך ממצרים--לילה.
ב וזבחתי פסח ליהוה אלהיך, צאן ובקר, במקום אשר-יבחר יהוה, לשבן שמו שם. **ג** לא-תאכל עליו חמץ, שבועת ימים תאכל-עליו מצות לחם עני: **בי בחפזון, יצאת מארץ מצרים--למען תזכר את-יום צאתך מארץ מצרים, כל ימי חייך.**
דברים ט"ז



מצוות העומר

ד אלה מועדי יהוה, מקראי קדש, אשר-תקראו אתם, במועדם. ה בחדש הראשון, בארבעה עשר לחדש--בין הערבים: פסח, ליהוה. ו ובחמשה עשר יום לחדש הזה, חג המצות ליהוה: שבעת ימים, מצות תאכלו. ז ביום, הראשון, מקרא-קדש, יהיה לכם; כל-מלאכת עבדה, לא תעשו. ח והקרבתם אשה ליהוה, שבעת ימים; {ביום השביעי מקרא-קדש, כל-מלאכת עבדה לא תעשו. }פ

ט וידבר יהוה, אל-משה לאמר. י דבר אל-בני ישראל, ואמרת אליהם, כי-תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם, וקצרתם את-קצירה--והבאתם את-עמר ראשית קצירכם, אל-הכהן. יא והניף את-העמר לפני יהוה, לרצונכם; ממחרת, השבת, יניפנו, הכהן. יב ועשיתם, ביום הניפכם את-העמר, כבש תמים בן-שנתו לעלה, ליהוה. יג ומנחתו שני עשרנים סלת בלולה בשמן, אשה ליהוה--ריח ניחח; ונסכה יין, רביעת ההין. יד ולחם וקלי וקרמל {לא תאכלו, עד-עצם היום הזה--עד הביאכם, את-קרבן אלהיכם: חקת עולם לדורתכם, בכל משבתכם. }טו וספרתם לכם, ממחרת השבת, מיום הביאכם, את-עמר התנופה: שבע שבתות, תמימת תהינה. טז עד ממחרת השבת השביעת, תספרו חמשים יום; והקרבתם מנחה חדשה, ליהוה. יז ממושבתיכם תביאו לחם תנופה, שתיים שני עשרנים--סלת תהינה, חמץ תאפינה: בפורים, ליהוה. יח והקרבתם על-הלחם, שבעת כבשים תמימים בני שנה, ופר בן-בקר אחד, ואילם שנים: יהיו עלה, ליהוה, ומנחתם ונסכיהם, אשה ריח-ניחח ליהוה. יט ועשיתם שעיר-עזים אחד, לחטאת; ושני כבשים בני שנה, לזבח שלמים. כ והניף הכהן אתם על לחם הבפריים תנופה, לפני יהוה, על-שני, כבשים; קדש יהיו ליהוה, לפהן. כא וקראתם בעצם היום הזה, מקרא-קדש יהיה לכם--כל-מלאכת עבדה, לא תעשו: חקת עולם בכל-מושבתיכם, לדורתכם. כב ובקצרכם את-קציר ארצכם, לא-תכלה פאת שדה בקצרה, ולקט קצירך, לא תלקט; לעני ולגר תעזב אתם, אני יהוה אלהיכם.

ויקרא כ"ג



בבלי מסכת סנהדרין י"א עמוד ב

תנו רבנן: על שלשה דברים מעברין את השנה: על האביב ועל פירות האילן, ועל התקופה. על שנים מהן – מעברין, ועל אחד אין מעברין. ובזמן שאביב אחד מהן – הכל שמיחין, רבן שמעון בן גמליאל אומר: על התקופה.

פרוש שטינזלץ:

שנינו: על שלושה דברים מעברין את השנה, על האביב שלא הגיע עדיין זמן הבשלת השעורים ועל פירות האילן שלא הבשילו עדיין, ועל התקופה שלא הגיעה התקופה (זמן שיויון היום והלילה האביבי) לפני פסח. ומעירים: על שניים מהן מעברין גם אם לא היה השלישי, ועל אחד אין מעברין, ובזמן שהיה אביב אחד מהן – הכל שמחין כי פעמים אחרות כבר הבשילה התבואה, ועושים בכל זאת חודש נוסף הרי אסורה התבואה באכילה מפני איסור חדש ואילו כשמתחשבים באביב אין חשש כזה. רבן שמעון בן גמליאל אומר על התקופה. דבר זה לא היה ברור כל צרכו.

תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק א דף ד, ב פרק א הלכה ב גמרא

על שלשה סימנין מעברין את השנה על אביב ועל התקופה ועל פירות האילן. על שנים מעברין על אחד אין מעברין ואם עיברוה הרי זה מעוברת. וכשהיה אביב אחת מהן היו שמיחין רשב"ג אומר אף על התקופה. על שלש ארצות מעברין לשנה על יהודה ועל עבר הירדן והגליל על שתים מעברין על אחת אין מעברין ואם עיברוה אינה מעוברת. וכשהיתה יהודה אחת מהן היו שמיחין מפני שהעומר בא ממנה. אין מעברין לא מפני הצינה ולא מפני הגשמים ואם עיברוה אינה מעוברת. אין מעברין לא מפני הגדיים ולא מפני הגוזלין ולא מפני החלב.

"משנה תורה" להרמב"ם – הלכות קידוש החודש פרק ד

א שנה מעוברת, היא שנה שמוסיפין בה חודש; ואין מוסיפין לעולם אלא אדר, ועושין אותה שנה שני אדרין--אדר ראשון ואדר שני. ומפני מה מוסיפין חודש זה--מפני זמן האביב, כדי שיהא הפסח באותו זמן, שנאמר "שמור, את חודש האביב" (דברים טז, א), שיהיה חודש זה בזמן האביב. ולולא תוספת החודש הזה, היה הפסח בא פעמים בימות החמה, ופעמים בימות הגשמים.



ב על שלושה סימנים מעברין את השנה--על התקופה, ועל האביב, ועל פירות האילן. כיצד--בית דין מחשבין, ויודעין: אם תהיה תקופת ניסן בשישה עשר בניסן, או אחר זמן זה--מעברין אותה השנה, ויעשו אותו ניסן אדר שני, כדי שיהיה הפסח בזמן האביב; ועל סימן זה סומכין ומעברין, ואין חוששין לסימן אחר.

ג וכן אם ראו בית דין שעדיין לא הגיע האביב, אלא עדיין אפל הוא, ולא צמחו פירות האילן, שדרכן לצמוח בזמן הפסח--סומכין על שני סימנים אלו, ומעברין את השנה; ואף על פי שהתקופה קודם לשישה עשר בניסן, הרי הן מעברין, כדי שיהיה האביב מצוי להקריב ממנו עומר התנופה בשישה עשר בניסן, וכדי שיהיו הפירות צומחין כדרך כל זמן האביב.

ד ועל שלוש ארצות היו סומכין באביב--על ארץ יהודה, ועל עבר הירדן, ועל הגליל. ואם הגיע האביב בשתי ארצות מאלו, ובאחת לא הגיע--אין מעברין; ואם הגיע באחת מהן, ולא הגיע בשתיים--מעברין, אם עדיין לא צמחו פירות האילן. ואלו הן הדברים שהן העיקר שמעברין בשבילן, כדי להיות השנים שני חמה.

שיר השירים מגילת חג הפסח

אָבִיב / רחל
לשרה

השכחתי מריסים להכרית
--אם דלתי לא נעלתי כדון
היא כגון השקה והגית
והעיר, והעיר, והרנין

מה ביני - השקטה - ובינד
אדמוני, מןשם, ונלקב
איד אדע להניס מפניד
את אשר לי אגרת בפתו

האגז? האגער כד בועם
...הארתיק מןבולי? או אולי
או אולי אתרצה אד הפעם
!רק הפעם... הפעם נדי

תל-אביב, ניסן תרפ"ו

- מי הוא "כזה מעורר"
- מה תפקיד הגדר? מה ומי היא מסמלת?
- מה הקשר המתואר בין הדוברת לטבע?
- מה מקום האביב? מה מאפיין אותו?

- מה מאפיין את הנושא (האביב?) לעומת הדוברת?
- מדוע יש "להניס מפניד" ואת מה?
- מה מערכת היחסים בין הדוברת לבין האביב?



עכשו כשהמים לוחצים בעז / יהודה עמיחי

עכשו כשהמים לוחצים בעז
על קירות הסכרים,
עכשו כשהחסידות הלבנות, השבות,
נהפכות באמצע הרקיע ללהקות מטוסי סילון,
שוב נחוש כמה חזקות הצלעות,
וכמה אמיץ האויר החם בתוך הריאות,
וכמה העזה נחוצה לאהוב בשפלה הגלויה,
כשהסכנות הגבוהות מקומרות מעל
וכמה אהבה דרושה
למלא את כל הכלים הריקים
ואת השעונים שהפסיקו למנות זמן
וכמה נשימה,
סופה של נשימה
לשיר את שיר-האביב הקטן

- מאילו עולמות תוכן לקוחות המטפורות (מטוסי סילון, סכנות מקומרות) בשיר?
- מה מקום האביב? מה מאפיין אותו? מה הקשר בין האביב לאהבה?

אָבִיב / רחל

כְּזֶה מְעוּדוֹ: מִתְגַּלֶּה בְּמִפְתֵּיעַ
וּמְשִׁיחַ, מְשִׁיחַ לֵלֶב,
– בְּלִי אִמָּר
רַק רָמַז, רַק זִיעַ.

אֶל גֶּדֶר דְּחֹוּיָה, אֶפְרַת פְּנִים,
רַבַּת הַכְּנָעָה לְגוֹרֵל,
– קִבְּצָנִים עֲלִיזִים – סִבְיוֹן וְחֶרְדֵּל
נְדַחְקִים בְּסֶף.

צִיץ הַגְּנָה – וְאֲנִי.
עוֹף הַשָּׁמַיִם – וְאֲנִי.
!שְׁהִי עֲנִי לַחַג הָאָבִיב – יְבָרְךָ

אדר תר"ץ

קול דודי הנה זה בא, מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות. דומה דודי לצבי או לעפר האילים, הנה זה עומד אחר כתלינו" משגיח מן-החלונות מציץ מן החרכים. ענה דודי ואמר לי, קומי לך רעיתי ולכי לך. כי הנה הסתו עבר, הגשם חלף הלך לו. הניצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח, קומי לכי רעיתי "יפתי ולכי לך

'שיר השירים ב' ה'-יד

- על מי מדובר בבית הראשון?
- מה הקשר בין הדובר/ת לבין הטבע?
- מה מאפיין את האביב? מה הוא עושה לדוברת?

